

Opracowanie – sfinansowane ze środków **Ministerstwa Sprawiedliwości**
w ramach umowy **UMIA/PS/B/VI/3/1/411/2022-2023**

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

ODPŁATNOŚĆ ZA DOMY POMOCY SPOŁECZNEJ

I. WSTĘP

Domy pomocy społecznej mogą być prowadzone na szczeblu organizacyjnym samorządu gminy, powiatu i województwa. Tworzone są w celu zaspokajania potrzeb bytowych tych mieszkańców dla których zapewnienie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania stało się niewystarczające. Inaczej mówiąc umieszczenie osoby w domu pomocy społecznej jest ostatecznością i powinno być poprzedzone oceną możliwości udzielenia pomocy osobie potrzebującej w miejscu jej zamieszkania. Z kolei ta okoliczność wiąże się z koniecznością zbadania sytuacji rodzinnej osoby potrzebującej tj. ustaleniem czy są osoby z kręgu rodzinnego, które mogą świadczyć usługi opiekuńcze a w przypadku braku takich osób czy zapewnienie usług opiekuńczych przez jednostkę organizacyjną pomocy społecznej będzie wystarczające. W tym miejscu wskazać należy, iż od 01 listopada 2023 r. weszła w życie ustawa w zmianie ustawy o pomocy społecznej i niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r. poz. 1693) która ustanowiła nową formę usług opiekuńczych w postaci usług sąsiedzkich¹, które mają polegać na zapewnieniu pomocy przez osoby spoza kręgu rodzinnego zamieszkujące w najbliższej okolicy potrzebującego. Dopiero w przypadku gdy formy pomocy w miejscu zamieszkania będą niewystarczające aktualna staje się kwestia udzielenia pomocy w formie umieszczenia osoby w domu pomocy społecznej. Przedmiotowa forma pomocy co do zasady jest odpłatna – a zasady odpłatności uregulowane zostały w ustawie o pomocy społecznej²

II. PRZESŁANKI UMIESZCZENIA OSOBY W DOMU POMOCY SPOŁECZNEJ

Do umieszczenia osoby w domu pomocy społecznej niezbędne jest łącznie spełnienie poniższych przesłanek:

- osoba potrzebująca wymaga całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności;
- osoba potrzebująca nie może samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu;
- osobie potrzebującej nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych.³

Umieszczenie osoby potrzebującej w domu pomocy społecznej wiąże się z koniecznością wydania kilku decyzji administracyjnych. Pierwsza z nich to decyzja o skierowaniu osoby do domu pomocy społecznej. Inaczej mówiąc ta decyzja potwierdza konieczność objęcia osoby potrzebującej pomocą w formie umieszczenia jej w domu pomocy społecznej. Jednakże bez określania do jakiego typu domu

¹ art. 50 ust. 3a wprowadzony przez do ustawy o pomocy społecznej ustawą z dnia 28.07.2023 r. (Dz.U. z 2023 r. poz. 1693), zgodnie z którym: Usługi sąsiedzkie obejmują pomoc w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych, podstawową opiekę higieniczno-pielęgnacyjną, przez którą należy rozumieć formy wsparcia niewymagające specjalistycznej wiedzy i kompetencji, oraz, w miarę potrzeb i możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem.

² art.61 ust. 2 ustawy o pomocy społecznej,

³ art. 54 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej.

Opracowanie – sfinansowane ze środków **Ministerstwa Sprawiedliwości**
w ramach umowy **UMIA/PS/B/VI/3/1/411/2022-2023**

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

pomocy społecznej ma ta osoba trafić⁴W przypadku zaistnienia powyższych przesłanek najpierw wydawana jest decyzja o skierowaniu do domu pomocy społecznej. Inaczej mówiąc w tej decyzji dochodzi do potwierdzenia samej potrzeby umieszczenia danej osoby potrzebującej w domu pomocy społecznej. Skonkretyzowanie do jakiego typu domu pomocy społecznej ma trafić osoba potrzebująca następuje w drodze decyzji o umieszczeniu osoby w domu pomocy społecznej. Z kolei umieszczenie osoby w domu pomocy społecznej wiąże się z koniecznością ustalenie od niej odpłatności⁵

- Umieszczenie osoby potrzebującej w domu pomocy społecznej zwykle odbywa się na jej wniosek lub za jej zgodą.
- W przypadku gdy osoba która wymaga umieszczenia w domu pomocy społecznej a nie godzi się na to, bądź wycofała swoją zgodę lub nie jest zdolna do wyrażenia zgody. Przy czym przyczyną takiego zachowania jest jej stan zdrowia psychicznego, wówczas zachodzi konieczność umieszczenia tej osoby w domu pomocy społecznej bez jej zgody na mocy postanowienia sądu opiekuńczego⁶.
- W przypadku gdy osoba bezwzględnie wymagająca pomocy lub jej przedstawiciel ustawowy nie wyrażają zgody na umieszczenie w domu pomocy społecznej lub po umieszczeniu wycofają swoją zgodę, ośrodek pomocy społecznej, centrum usług społecznych, o którym mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, lub dom pomocy społecznej są obowiązane do zawiadomienia o tym właściwego sądu, a jeżeli osoba taka nie ma przedstawiciela ustawowego lub opiekuna - prokuratora.⁷

III. OSOBY ZOBOWIĄZANE DO PONOSZENIA ODPLATNOŚCI ZA POBYT MIESZKAŃCA W DOMU POMOCY SPOŁECZNEJ

Obowiązanymi do ponoszenia odpłatność za pobyt mieszkańca w domu pomocy społecznej są w poniższej kolejności:

- mieszkaniac domu
- małżonek mieszkańca,
- zstępni mieszkańca (dzieci, wnuki, prawnuki),
- wstępni mieszkańca (rodzice, dziadkowie, pradiadkowie)
- gmina, z której osoba została skierowana do domu pomocy społecznej

Na zasadzie dobrowolności także inne osoby, jeśli się zobowiążą do ponoszenia odpłatności. Mogą być to zarówno osoby fizyczne jak i prawne.

⁴ Zgodnie z art. 56 ustawy o pomocy społecznej - Domy pomocy społecznej, w zależności od tego, dla kogo są przeznaczone, dzielą się na następujące typy domów, dla: osób w podeszłym wieku; osób przewlekle somatycznie chorych; osób przewlekle psychicznie chorych; dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie; dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie; osób niepełnosprawnych fizycznie; osób uzależnionych od alkoholu

⁵ art. 61 ust. 1 pkt. 1 ustawy o pomocy społecznej.

⁶ Procedura umieszczania osoby w domu pomocy społecznej bez jej zgody została sformułowana w art. 38 i 39 ustawy z dnia 19.08.1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U. z 2022 r. poz.2123 t.j.)

⁷ art.54 ust. 4 ustawy o pomocy społecznej.

Opracowanie – sfinansowane ze środków **Ministerstwa Sprawiedliwości**
w ramach umowy **UMIA/PS/B/VI/3/1/411/2022-2023**

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

IV. ZASADY PONOSZENIA ODPLATNOŚCI

Odpłatność za pobyt mieszkańca w domu pomocy społecznej spoczywa przed wszystkim na samym mieszkańcu. Wysokość tej odpłatności została ustalona ustawowo jako 70 % dochodów mieszkańca, a w przypadku gdy mieszkańiec domu pomocy społecznej jest osobą małoletnią obowiązany do jej poniesienia jest przedstawiciel ustawowy dziecka w wysokości 70 % z dochodów dziecka.

- Z tym, że górną granicę odpłatności stanowi średni miesięczny koszt utrzymania mieszkańca w domu pomocy społecznej ustalany co roku przez organ prowadzący dom pomocy społecznej i ogłaszany do dnia 31 marca danego roku w wojewódzkim dzienniku urzędowym.⁸ Przykładowo przypadku domów pomocy społecznej na terenie miasta stołecznego Warszawy wysokość, w zależności od typu domu kosztu utrzymania mieszkańca wynosi od 6 207,35 zł do 10 025,23 zł miesięcznie⁹ (w zakresie obowiązującym od 01.05.2023 r.)

Zatem jeśli dochody mieszkańca są na tyle wysokie, że pokrywają cały średniomiesięczny koszt pobytu, nie ustala się odpłatności od pozostałych osób obowiązanych.

W przypadku gdy ustalona od mieszkańca odpłatność za jego pobyt w domu pomocy społecznej nie pokrywa średniomiesięcznego kosztu wówczas obowiązani do ponoszenia odpłatności są w dalszej kolejności:

- małżonek mieszkańca,
 - zstępni mieszkańca (dzieci, wnuki itd.),
 - wstępni mieszkańca (rodzice, dziadkowie itd.),
 - gmina, z której osoba została skierowana do domu pomocy społecznej¹⁰.
- Z tym, że zstępni ponoszą odpłatność przed wstępnymi.
 - W przypadku gdy odpłatność mieszkańca oraz osób z kręgu rodzinnego nie pokrywa całości odpłatności, w ostatniej kolejności odpłatność pokrywa gmina, z której osoba została skierowana do domu pomocy społecznej.
 - Małżonek, zstępni i wstępni są obowiązani do ponoszenia odpłatności jedynie wówczas gdy ich dochody przekraczają odpowiednio:
 - 300 % kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej¹¹, w przypadku gdy osobą obowiązany jest osoba samotnie gospodarująca, z tym że kwota dochodu pozostająca po wniesieniu opłaty nie może być niższa niż 300 % tego kryterium
 - 300 % kryterium dochodowego na osobę w rodzinie¹², w przypadku gdy osobą obowiązany jest osoba w rodzinie, z tym że kwota dochodu pozostająca po wniesieniu opłaty nie może być niższa niż 300 % tego kryterium.

⁸ art. 60 ust. 1 i 2 ustawy o pomocy społecznej.

⁹ Zarządzenie nr 628/2023 Prezydenta m.st. Warszawy z 31 marca 2023 r. w sprawie ustalenia średniego miesięcznego kosztu utrzymania mieszkańca w domach pomocy społecznej na terenie m.st. Warszawy w 2023 roku (Dz. Urz. Woj Maz. z 31.03.2023 r. poz. 4146)

¹⁰ art. 61 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej.

¹¹ Definicja osoby samotnie gospodarującej zawarta została w art. 6 pkt. 10 ustawy o pomocy społecznej zgodnie z którym: *osoba samotnie gospodarująca - osobę prowadzącą jednoosobowe gospodarstwo domowe*

Opracowanie – sfinansowane ze środków **Ministerstwa Sprawiedliwości**
w ramach umowy **UMIA/PS/B/VI/3/1/411/2022-2023**

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

- Powyższe kryteria dochodowe wynoszą¹³:
 - 776 zł w przypadku osoby samotnie gospodarującej,
 - 600 zł w przypadku osoby w rodzinie.
- Zatem osoba samotnie gospodarującą osiągająca dochody w wysokości do 2.328 zł miesięcznie nie jest obowiązana do ponoszenia odpłatności za pobyt mieszkańca w domu pomocy społecznej. Natomiast w przypadku gdy osiąga dochód wyższy niż 2.328 zł kwota dochodu pozostająca do dyspozycji tej osoby nie może być niższa niż 2.328 zł.
- Analogicznie osoba w rodzinie, w której dochód na osobę rodzinie nie przekracza kwoty 1.800 zł nie jest obowiązana do ponoszenia odpłatności za pobyt mieszkańca w domu pomocy społecznej. Natomiast w sytuacji gdy dochód na osobę w rodzinie jest wyższy niż 1.800 zł, dochód pozostający w dyspozycji osoby obowiązanej nie może być niższy niż 1.800 zł. na osobę w rodzinie.

Przykład: Rodzina składająca się z trzech osób osiąga łącznie dochód w wysokości 6.000 zł miesięcznie, co oznacza że dochód na osobę w rodzinie wynosi 2.000 zł. Zatem biorąc pod uwagę, że osobie obowiązanej do uiszczania odpłatności za dom pomocy społecznej, po uiszczeniu opłaty musi pozostać kwota nie mniejsza niż 1.800 zł (300 % kryterium dochodowego osoby w rodzinie) to maksymalna kwota odpłatności od tej osoby wyniesie 200 zł miesięcznie.

- Odpłatność za pobyt mieszkańca w domu pomocy społecznej mogą ponosić także inne osoby niż wyżej wymienione jeśli się na to zgodzą.¹⁴

V. PROCEDURA USTALANIA ODPLATNOŚCI

Ustalenie odpłatności od osoby obowiązanej może nastąpić w dwóch formach:

- w formie umowy,
- w formie decyzji administracyjnej.

Mianowicie z osobą obowiązaną do ponoszenia odpłatności, w pierwszej kolejności powinna zostać zawarta umowa określająca wysokość odpłatności za pobyt mieszkańca w domu pomocy społecznej, zawarta pomiędzy dyrektorem Ośrodka Pomocy Społecznej bądź dyrektorem Centrum Usług Społecznych a tą osobą.

Natomiast w przypadku gdy osoba obowiązana do odpłatności, odmawia zawarcia umowy organ właściwy do ustalenia odpłatności wydaje decyzję administracyjną w której ustala wysokość tej odpłatności.

- Postępowanie o ustalenie wysokości odpłatności od osoby obowiązanej następuje w reżymie postępowania administracyjnego – zatem mają do niego zastosowanie przepisy kodeksu postępowania administracyjnego. Jednakże mając na uwadze, że ustalenie odpłatności jest konsekwencją uprzedniego udzielenia pomocy w formie umieszczenia osoby w domu pomocy społecznej, zatem zastosowanie mają także przepisy ustawy o pomocy społecznej, w

¹² Definicja rodziny zawarta jest w art. 6 pkt. 14 ustawy o pomocy społecznej zgodnie z którym : *rodzina - osoby spokrewnione lub niespokrewnione pozostające w faktycznym związku, wspólnie zamieszkujące i gospodarujące*

¹³ Wysokość obecnie obowiązujących kryteriów dochodowych wynika z rozporządzenia z dnia 14.07.2021 r. Rady Ministrów w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej (Dz.U. z 2021 r. poz. 1296) – rozporządzenie obowiązuje od dnia 01.01.2022 r.

¹⁴ art. 61 ust. 2a ustawy o pomocy społecznej.

Opracowanie – sfinansowane ze środków **Ministerstwa Sprawiedliwości**
w ramach umowy **UMIA/PS/B/VI/3/1/411/2022-2023**

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

tym w szczególności przepisy odnoszące się do obowiązku przeprowadzenia rodzinnego wywiadu środowiskowego, jako podstawowego dowodu.

Zatem ustalenie wysokości odpłatności od osoby obowiązanej, co do zasady, musi być poprzedzone przeprowadzeniem rodzinnego wywiadu środowiskowego¹⁵¹⁶, w ramach którego powinny być ustalane następujące okoliczności:

- liczba członków gospodarstwa domowego;
- rodzaj i wysokość dochodów gospodarstwa domowego;
- rodzaj i wysokość kosztów utrzymania osoby obowiązanej i jej rodziny;
- inne okoliczności mające wpływ na wysokość odpłatności bądź stanowiące podstawę do zwolnienia z niej.

Jak już wyjaśniono w rozdziale IV od wysokości dochodów uzależniona jest sama zasada ponoszenia odpłatności. Mianowicie osoby uzyskujące dochody, których wysokość nie przekracza kwoty 300 % odpowiedniego kryterium dochodowego nie są obowiązane do ponoszenia odpłatności za pobyt mieszkańca w domu pomocy społecznej.

Przy czym dochód ustalany jest na zasadach określonych w art. 8 ust. 3 - 12 ustawy o pomocy społecznej. Stosownie do art. 8 ust. 3 ustawy *za dochód uważa się sumę miesięcznych przychodów z miesiąca poprzedzającego złożenie wniosku lub w przypadku utraty dochodu z miesiąca, w którym wniosek został złożony, bez względu na tytuł i źródło ich uzyskania, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, pomniejszoną o:*

- 1) *miesięczne obciążenie podatkiem dochodowym od osób fizycznych i koszty uzyskania przychodu;*
- 2) *składki na ubezpieczenie zdrowotne określone w przepisach o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz ubezpieczenia społeczne określone w odrębnych przepisach;*
- 3) *kwotę alimentów świadczonych na rzecz innych osób.*

Jednakże ustawa o pomocy społecznej przewiduje, że do tak ustalonego dochodu nie wlicza się¹⁷:

- 1) *jednorazowego pieniężnego świadczenia socjalnego;*
- 2) *zasiłku celowego;*
- 3) *pomocy materialnej mającej charakter socjalny albo motywacyjny, przyznawanej na podstawie przepisów o systemie oświaty;*
- 4) *wartości świadczenia w naturze;*
- 5) *świadczenia przysługującego osobie bezrobotnej na podstawie przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z tytułu wykonywania prac społecznie użytecznych;*
- 5a) *świadczenia pieniężnego, o którym mowa w ustawie z dnia 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych (Dz. U. z 2023 r. poz. 388), i pomocy pieniężnej, o której mowa w art. 19 ust. 2 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji i okresu powojennego (Dz. U. z 2022 r. poz. 2039), w art. 7a ust. 2 ustawy z dnia 2 września 1994 r. o świadczeniu pieniężnym i uprawnieniach przysługujących żołnierzom zastępczej służby*

¹⁵ art. 107 ustawy o pomocy społecznej.

¹⁶ Zasady przeprowadzania rodzinnych wywiadów środowiskowych uregulowane zostały w rozporządzeniu Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 8 kwietnia 2021 r. w sprawie rodzinnego wywiadu środowiskowego (Dz.U. z 2021 r. poz. 893)

¹⁷ art. 8 ust. 4 ustawy o pomocy społecznej.

Opracowanie – sfinansowane ze środków **Ministerstwa Sprawiedliwości**
w ramach umowy **UMIA/PS/B/VI/3/1/411/2022-2023**

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

wojskowej przymusowo zatrudnianym w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach miedzi i batalionach budowlanych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1774), w art. 5a ust. 2 ustawy z dnia 31 maja 1996 r. o osobach deportowanych do pracy przymusowej oraz osadzonych w obozach pracy przez III Rzeszę i Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich (Dz. U. z 2021 r. poz. 1818), w art. 10a ust. 2 ustawy z dnia 16 listopada 2006 r. o świadczeniu pieniężnym i uprawnieniach przysługujących cywilnym niewidomym ofiarom działań wojennych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1820) oraz w art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych;

- 6) dochodu z powierzchni użytków rolnych poniżej 1 ha przeliczeniowego;*
- 7) świadczenia wychowawczego, o którym mowa w ustawie z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz. U. z 2022 r. poz. 1577 i 2140);*
- 8) świadczenia pieniężnego, o którym mowa w art. 8a ust. 1 ustawy z dnia 7 września 2007 r. o Karcie Polaka (Dz. U. z 2023 r. poz. 192);*
- 9) świadczenia pieniężnego przyznawanego na podstawie art. 9 ustawy z dnia 22 listopada 2018 r. o grobach weteranów walk o wolność i niepodległość Polski (Dz. U. poz. 2529);*
- 10) nagrody specjalnej Prezesa Rady Ministrów przyznawanej na podstawie art. 31a ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów (Dz. U. z 2022 r. poz. 1188);*
- 11) pomocy finansowej przyznawanej repatriantom, o której mowa w ustawie z dnia 9 listopada 2000 r. o repatriacji (Dz. U. z 2022 r. poz. 1105);*
- 12) środków finansowych przyznawanych w ramach działań podejmowanych przez organy publiczne, mających na celu poprawę jakości powietrza lub ochronę środowiska naturalnego;*
- 13) zwrotu kosztów, o których mowa w art. 39a ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe (Dz. U. z 2021 r. poz. 1082, z późn. zm. 5);*
- 14) rodzinnego kapitału opiekuńczego, o którym mowa w ustawie z dnia 17 listopada 2021 r. o rodzinnym kapitale opiekuńczym (Dz. U. poz. 2270 oraz z 2022 r. poz. 2140);*
- 15) dofinansowania obniżenia opłaty rodzica za pobyt dziecka w żłobku, klubie dziecięcym lub u dziennego opiekuna, o którym mowa w art. 64c ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. z 2023 r. poz. 204);*
- 16) kwotę dodatku energetycznego, o którym mowa w art. 5c ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. - Prawo energetyczne (Dz. U. z 2022 r. poz. 1385, z późn. zm. 6);*
- 17) kwotę dodatku osłonowego, o którym mowa w art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 2021 r. o dodatku osłonowym (Dz. U. z 2023 r. poz. 169 i 295);*
- 18) kwoty dodatku węglowego, o którym mowa w art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 5 sierpnia 2022 r. o dodatku węglowym (Dz. U. z 2023 r. poz. 141 i 295);*
- 19) kwotę dodatku dla gospodarstw domowych z tytułu wykorzystywania niektórych źródeł ciepła, o którym mowa w art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 września 2022 r. o szczególnych rozwiązaniach w zakresie niektórych źródeł ciepła w związku z sytuacją na rynku paliw (Dz. U. poz. 1967, z późn. zm. 7);*
- 20) kwoty dodatku elektrycznego, o którym mowa w art. 27 ust. 1 ustawy z dnia 7 października 2022 r. o szczególnych rozwiązaniach służących ochronie odbiorców energii elektrycznej w 2023 roku w związku z sytuacją na rynku energii elektrycznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 269 i 295).*

Ponadto od osób obowiązanych, którymi są małżonek mieszkańca domu pomocy społecznej, jego zstępni i wstępni przy ustalaniu ich dochodu nie uwzględnia się świadczenia uzupełniającego, o

Opracowanie – sfinansowane ze środków **Ministerstwa Sprawiedliwości**
w ramach umowy **UMIA/PS/B/VI/3/1/411/2022-2023**

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

którym mowa w art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 31 lipca 2019 r. o świadczeniu uzupełniającym dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji (Dz. U. z 2023 r. poz. 156 i 535)¹⁸.

Z kolei górną granicę odpłatności stanowi różnica pomiędzy wysokością dochodu osoby obowiązanej a kwotą 300 % odpowiedniego kryterium dochodowego o ile wynik ten stanowić będzie wartość dodatnią¹⁹.

Przykład: Rodzina składająca się z trzech osób osiąga łącznie dochód w wysokości 12.000 zł, co oznacza że dochód na osobę w rodzinie wynosi 4.000 zł. Zatem biorąc pod uwagę, że osobie obowiązanej do uiszczania odpłatności za dom pomocy społecznej, po uiszczeniu opłaty musi pozostać kwota nie mniejsza niż 1.800 zł (300 % kryterium dochodowego osoby w rodzinie) to maksymalna kwota odpłatności od tej osoby wynosić będzie 2.200 zł (4.000 – 1.800).

Rodzaj i wysokość kosztów utrzymania osoby obowiązanej i jej rodziny (w przypadku osoby gospodarującej w rodzinie) może mieć wpływ na ustalenie wysokości odpłatności. Mianowicie organ ustalając wysokość odpłatności od osoby obowiązanej zobligowany jest wziąć pod uwagę nie tylko wysokość jej dochodów ale również możliwości tej osoby²⁰. Przez możliwości należy rozumieć wszelkie sytuacje życiowe mające wpływ na możliwość ponoszenia odpłatności np. wysokie koszty utrzymania rodziny. Przykładowo można wskazać, że rodzina osiągająca dochód na poziomie obligującym jej członka do ponoszenia odpłatności za pobyt mieszkańca w domu pomocy społecznej jest najemcą mieszkania za które musi uiszczać czynsz w wysokości np. ok. 30% wysokości dochodów rodziny. W tej sytuacji organ powinien wziąć pod uwagę tę okoliczność przy ustalaniu wysokości odpłatności gdyż ma ona potencjalny wpływ na możliwość ponoszenia odpłatności. Inaczej mówiąc, w takim przypadku matematyczne wyliczenie wysokości odpłatności jako różnicy pomiędzy wysokością dochodu na osobę w rodzinie a kwotą 300 % odpowiedniego kryterium dochodowego nie będzie adekwatne do sytuacji rodziny, gdyż nie będzie uwzględniać istotnej okoliczności mającej wpływ na możliwość ponoszenia odpłatności. W tym miejscu wskazać należy, iż obowiązek badania „możliwości” ponoszenia odpłatności nałożony został przez art. 103 ust. 2 ustawy o pomocy społecznej²¹ – w przypadku umów ustalających wysokość odpłatności oraz przez art. 61 ust. 2d w zw.

¹⁸ art. 8 ust. 4a ustawy o pomocy społecznej.

¹⁹ por. wyrok z dnia 10.05.2017 r. NSA I OSK 2820/16 - Prawidłowy sposób ustalenia opłaty za pobyt w domu pomocy społecznej winien polegać na obliczeniu wysokości dochodu na osobę w rodzinie podmiotu zobowiązanego w sposób określony w art. 6 pkt 3 u.p.s., to jest poprzez podzielenie sumy dochodów członków rodziny przez ilość członków rodziny, a następnie odjęciu od tej kwoty sumy odpowiadającej 300% kryterium dochodowego na osobę w rodzinie. Wynik powyższego działania matematycznego (o ile stanowi liczbę dodatnią) stanowić będzie górną granicę opłaty jaką obciążyć można daną osobę zobowiązaną.

²⁰ por. wyrok z dnia 21.09.2023 r. WSA w Gliwicach, II SA/GI 705/23 w którym wskazano, że: „ Interpretację pojęcia "możliwości", o którym mowa w art. 103 ust. 2 u.p.s., ustawodawca pozostawia organowi. Należy mieć tu na względzie różne okoliczności życiowe, rodzinne i osobiste, które mogą zmniejszać zdolność danej osoby do ponoszenia opłaty, mogą to być również przesłanki uzasadniające zwolnienie z opłaty. W rezultacie to do organu należy ocena "możliwości" poczyniona zgodnie z przepisami k.p.a.”

²¹ art. 103 ust. 2 ustawy o pomocy społecznej, stanowi, że: Kierownik ośrodka pomocy społecznej albo dyrektor centrum usług społecznych, o którym mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, ustala w drodze umowy z małżonkiem, zstępnymi przed wstępnymi mieszkańca domu wysokość wnoszonej przez nich opłaty za pobyt tego mieszkańca w domu pomocy społecznej, biorąc pod uwagę wysokość dochodów i możliwości.

Opracowanie – sfinansowane ze środków **Ministerstwa Sprawiedliwości**
w ramach umowy **UMIA/PS/B/VI/3/1/411/2022-2023**

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

z art. 103 ust. 2 ustawy o pomocy społecznej²² – w przypadku gdy wysokość odpłatności rozstrzygnięta jest w decyzji administracyjnej.

Jak już wyżej wspomniano osoba obowiązana do wnoszenia opłaty za pobyt mieszkańca w domu pomocy społecznej zobowiązana jest do poddania się rodzinnemu wywiadowi środowiskowemu. Jednakże przyjmuje się, że obowiązany, który deklaruje zawarcie umowy na pełną kwotę odpłatności tj. kwotę pozostałą do opłacenia po ustaleniu jej od mieszkańca (względnie także innych osób obowiązanych) zwolniony jest z tego obowiązku.

Natomiast w sytuacji w której osoba obowiązana nie wyraża zgody na przeprowadzenie rodzinnego wywiadu środowiskowego i nie wyraża zgody na podpisanie umowy, wówczas ustalenie wysokości odpłatności następuje w formie decyzji administracyjnej. Z tym, że w takim przypadku organ nie bada możliwości osoby obowiązanej a wysokość odpłatności ustala jako różnicę między średnim kosztem utrzymania mieszkańca w domu pomocy społecznej a opłatą wnoszoną przez tego mieszkańca i opłatami wnoszonymi przez inne osoby obowiązane²³. Powyższe wnika stąd, że w przypadku braku wywiadu środowiskowego brak jest podstawowego dowodu na podstawie którego organ mógłby ustalić zarówno wysokość dochodów rodziny jak i możliwości osoby obowiązanej. W konsekwencji brak zgody na przeprowadzenie rodzinnego wywiadu środowiskowego może okazać się dla osoby obowiązanej niekorzystny, gdyż w tej sytuacji organ będzie zobligowany ustalić odpłatność w wysokości różnicy jaka pozostanie do opłacenia, po odliczeniu opłaty mieszkańca domu i innych osób obowiązanych od których ustalono już odpłatność od średniomiesięcznego kosztu pobytu.

Przykład: Średni miesięczny koszty pobytu w domu pomocy społecznej wynosi 8.068,12 zł. Od mieszkańca domu ustalono odpłatność w kwocie 1.100 zł miesięcznie (tj. w wysokości 70% jego dochodów). Organ ustalił, iż są trzy osoby obowiązane tj. zstępni mieszkańca (dzieci). Dwoje z nich wyraziło zgodę na przeprowadzenie rodzinnego wywiadu środowiskowego i na jego podstawie organ ustalił, iż jedna z tych osób osiąga dochód poniżej 300 % odpowiedniego kryterium dochodowego, wobec czego nie było podstaw do ustalania od niej odpłatności. Od drugiego zstępnego organ ustalił odpłatność w kwocie 600 zł miesięcznie. Natomiast trzeci zstępny nie wyraził zgody na przeprowadzenie rodzinnego wywiadu środowiskowego (odmówił również zawarcia umowy na pełną odpłatność). W tej sytuacji organ wydał decyzję administracyjną w której ustalił odpłatność od trzeciego zstępnego w wysokości 6.368,12 zł miesięcznie, tj. wysokości różnicy pomiędzy średnim miesięcznym kosztem utrzymania mieszkańca w domu pomocy społecznej (8.068,12 zł) a opłatą wnoszoną przez mieszkańca (1.100 zł) i opłatami wnoszonymi przez inne osoby obowiązane (600 zł).

$$8.068,12 - 1.100 - 600 = 6.368,12$$

²² art. 61 ust. 2d ustawy o pomocy społecznej, stanowi, że: W przypadku odmowy przez osoby, o których mowa w ust. 1 pkt 2, zawarcia umowy, o której mowa w art. 103 ust. 2, wysokość ich opłaty za pobyt mieszkańca domu w domu pomocy społecznej ustala w drodze decyzji organ gminy właściwej zgodnie z art. 59 ust. 1, z uwzględnieniem ograniczeń, o których mowa w ust. 2 pkt 2 i art. 103 ust. 2.

²³ art. 61 ust. 2e ustawy o pomocy społecznej, stanowi, że: W przypadku odmowy przez osoby, o których mowa w ust. 1 pkt 2, zawarcia umowy, o której mowa w art. 103 ust. 2, oraz niewyrażenia zgody na przeprowadzenie rodzinnego wywiadu środowiskowego, wysokość ich opłaty za pobyt mieszkańca domu w domu pomocy społecznej ustala, w drodze decyzji, organ gminy właściwej zgodnie z art. 59 ust. 1, w wysokości różnicy między średnim kosztem utrzymania w domu pomocy społecznej a opłatą wnoszoną przez mieszkańca domu i opłatami wnoszonymi przez inne osoby obowiązane, o których mowa w ust. 1 pkt 2.

Opracowanie – sfinansowane ze środków **Ministerstwa Sprawiedliwości**
w ramach umowy **UMIA/PS/B/VI/3/1/411/2022-2023**

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

- Jeśli więcej osób obowiązanych nie wyrazi zgody na przeprowadzenie rodzinnego wywiadu środowiskowego i nie zawrze umowy, wówczas wysokość odpłatności ustala się proporcjonalnie do liczby tych osób²⁴.

VI. ZWOLNIENIE Z ODPLATNOŚCI

Jak już wyżej wyjaśniono, zarówno osoby zobowiązane czyli te w stosunku do których powstał obowiązek ponoszenia odpłatności za pobyt w domu pomocy społecznej, jak i osoby obowiązane czyli te, które dopiero potencjalnie mogą zostać zobowiązane do ponoszenia odpłatności- mogą zostać zwolnione z tego obowiązku w całości lub części. Generalnie kwestia zwolnienia jest rozpatrywana przez organ po złożeniu wniosku przez osobę obowiązaną/zobowiązaną, a w przypadkach wskazanych w ustawie także z urzędu. Co do zasady zwolnienie ma charakter fakultatywny – czyli zależy od uznania organu (inaczej mówiąc organ może zwolnić lecz nie musi). Jednakże w pewnych przypadkach, po złożeniu wniosku o zwolnienie oraz złożeniu innych wymaganych ustawą dokumentów organ ma obowiązek zwolnić z obowiązku ponoszenia odpłatności, czyli ustawa w takich przypadkach nie pozostawia organowi swobody decyzyjnej (inaczej mówiąc organ ma musi zwolnić).

1. Zwolnienie fakultatywne

Katalog fakultatywnych przesłanek zwolnienia, wskazany została w art. 64 ustawy o pomocy społecznej i jest to katalog otwarty²⁵, co oznacza że nie tylko te powody zwolnienia ale także każdy inny wskazany przez stronę organ musi zbadać i ocenić czy uzasadnia zwolnienie z obowiązku ponoszenia odpłatności. Generalnie przesłanki zwolnienia wskazane w art. 64 ustawy o pomocy społecznej można podzielić na związane z sytuacją materialną osoby obowiązanej oraz na przesłanki związane z sytuacją rodzinną (relacjami rodzinnymi z mieszkańcem domu).

- Warunkiem koniecznym do zwolnienia strony z obowiązku ponoszenia odpłatności za pobyt mieszkańca w domu pomocy społecznej jest wyrażenie zgody na przeprowadzenie rodzinnego wywiadu środowiskowego. Wymóg taki wynika wprost z art. 64 ustawy o pomocy społecznej²⁶ co oznacza, że osoba która złożyła wniosek o zwolnienie jednakże nie wyraziła zgody na wywiad, nie może zostać zwolniona.

²⁴ art. 61 ust. 2f ustawy o pomocy społecznej stanowi że: Wysokość opłaty za pobyt mieszkańca domu w domu pomocy społecznej, o której mowa w ust. 2e, ustala się proporcjonalnie do liczby osób obowiązanych do jej wnoszenia.

²⁵ por. wyrok z dnia 02.06.2022 r. Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie, I OSK 1575/20 w którym wskazane, że: Organ powinien zbadać sytuację wnioskodawcy w kontekście wskazanych w art. 64 u.p.s. przesłanek, ale może uwzględnić także inne okoliczności niż wskazane w przepisie, uznając je za szczególnie uzasadnione (zwrot "w szczególności"). Muszą to być okoliczności szczególnie uzasadnione i związane z wyjątkową lub trudną sytuacją (rodzinną, osobistą czy majątkową) podmiotu ubiegającego się o zwolnienie.

²⁶ art. 64 ustawy o pomocy społecznej stanowi, że: Osoby wnoszące opłatę lub obowiązane do wnoszenia opłaty za pobyt mieszkańca domu w domu pomocy społecznej można zwolnić z tej opłaty częściowo lub całkowicie, na ich wniosek, po przeprowadzeniu rodzinnego wywiadu środowiskowego, w szczególności jeżeli:
(...)

Opracowanie – sfinansowane ze środków **Ministerstwa Sprawiedliwości**
w ramach umowy **UMIA/PS/B/VI/3/1/411/2022-2023**

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

Jak już wyżej wskazano art. 64 ustawy o pomocy społecznej, jedynie przykładowo wymienia przestanki zwolnienia. Wśród nich do przesłanek związanych z sytuacją materialną obowiązanego, które mogą mieć wpływ na możliwość ponoszenia przez niego odpłatności, należy zaliczyć :

- wnoszenie opłaty przez obowiązanego za pobyt innych członków rodziny w domu pomocy społecznej, ośrodka wsparcia lub innej placówce;

W powyższym przypadku chodzi o sytuację w której obowiązanym, już ponosi odpłatność za pobyt innej osoby placówce opiekuńczej zatem ustalenie odpłatności za kolejną osobę może mieć wpływ na jego sytuację materialną w ten sposób, że będzie powodować trudności w jego własnym utrzymaniu.

- wystąpienie uzasadnionych okoliczności, zwłaszcza długotrwałej choroby, bezrobocia, niepełnosprawności, śmierci członka rodziny, straty materialnej powstałej w wyniku klęski żywiołowej lub innych zdarzeń losowych²⁷;

Powyższe okoliczności również zostały przywołane jako przykładowe co oznacza, że mogą wystąpić także inne, które mogą uzasadniać zwolnienie. Tym nie mniej okoliczności te muszą wywoływać trudności w ponoszeniu opłaty przez osobę obowiązaną. Zwolnienie zatem nie powinno mieć miejsca jeżeli pomimo zaistnienia wskazanych okoliczności osoba jest w stanie płacić za pobyt w placówce. Przy czym przyjmuje się, że stosowanie odmiennych zasad godziłoby w idee i cele pomocy społecznej i skutkowało przetrzuceniem na jednostki samorządu terytorialnego i obywateli kosztów utrzymania osób, które są samowystarczalne pod względem finansowym lub mogą być utrzymywane przez swoich krewnych.²⁸

- sytuację w której małżonkowie, zstępni, wstępni utrzymują się z jednego świadczenia lub wynagrodzenia;

Podobnie jak wyżej przedmiotowa sytuacja musi powodować trudności we własnym utrzymaniu rodziny. Oznacza to, że jeśli dochody rodziny są na tyle wysokie, że ponoszenie opłaty za pobyt członka rodziny w domu pomocy społecznej, pozostanie bez wpływu na sytuację materialną rodziny, to okoliczność ta nie powinna uzasadniać zwolnienia, względnie uzasadniać jedynie częściowe zwolnienie.

- sytuacja w której osoba obowiązana do wnoszenia opłaty jest w ciąży lub samotnie wychowuje dziecko;

Analogicznie jak wyżej mimo, iż przesłanką zwolnienia od ponoszenia ustalonej opłaty za pobyt w domu pomocy społecznej jest to, że osoba obowiązana do wnoszenia opłaty jest w ciąży lub samotnie wychowuje dziecko, to występowanie wskazanej okoliczności jeszcze nie przesądza o zasadności

²⁷ por. wyrok z dnia 15.09.2023 r. Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gliwicach II SA/GI 707/23 w którym wskazano, że: Sam przepis art. 64 pkt 2 u.p.s. wskazuje na możliwość wydania decyzji zwalniającej z opłat jeżeli wystąpią "uzasadnione okoliczności". Pojęcie tych uzasadnionych okoliczności nie zostało sprecyzowane. Jednak wymienione w nim przykłady zdarzeń uzasadniających zwolnienie z opłat wskazują, że zamiarem ustawodawcy było objęcie ich zakresem okoliczności związanych ze stanem zdrowia zobowiązanego lub członków jego rodziny, jak również sytuacji nagłego pogorszenia się sytuacji materialnej będącej wynikiem zdarzeń niezależnych od woli zobowiązanego. Zwolnienie z opłaty powinno zawsze znaleźć uzasadnienie w wyjątkowych okolicznościach, w przeciwnym razie może dojść do nieuzasadnionego przetrzucania na jednostki samorządu terytorialnego obowiązku partycypowania w kosztach całego społeczeństwa.

²⁸ por. wyrok z dnia 08.03.2023 r. Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu, II SA/Po 48/23.

Opracowanie – sfinansowane ze środków **Ministerstwa Sprawiedliwości**
w ramach umowy **UMIA/PS/B/VI/3/1/411/2022-2023**

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

zwolnienia²⁹. Tylko wtedy gdy obiektywnie przesłanka ta będzie powodować trudności we własnym utrzymaniu obowiązanego uzasadnia zwolnienie.

Ponadto art. 64 w pkt. 5-7 ustawy o pomocy społecznej wskazuje na przesłanki nie związane z sytuacją materialną osoby obowiązanej, w tej grupie przesłanek ustawodawca odwołał się do względów moralnych, elementarnej poczucia sprawiedliwości społecznej i poczucia słuszności.

Dlatego też w takiej sytuacji, gdy:

- osoba obowiązana do wnoszenia opłaty lub jej rodzic przebywała w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka lub placówce opiekuńczo-wychowawczej, na podstawie orzeczenia sądu o ograniczeniu władzy rodzicielskiej osobie kierowanej do domu pomocy społecznej lub mieszkańcowi domu;
- osoba obowiązana do wnoszenia opłaty przedstawi wyrok sądu oddalający powództwo o alimenty na rzecz osoby kierowanej do domu pomocy społecznej lub mieszkańca domu;
- osoba obowiązana do wnoszenia opłaty wykaże, w szczególności na podstawie dokumentów dołączonych do wniosku, rażące naruszenie przez osobę kierowaną do domu pomocy społecznej lub mieszkańca domu obowiązku alimentacyjnego lub innych obowiązków rodzinnych względem osoby obowiązanej do wnoszenia opłaty.

Może zachodzić podstawa do zwolnienia z obowiązku ponoszenia odpłatności, jeśli obowiązany we wniosku powoła się na którąś z powyższych okoliczności i ją udowodni.

2. Zwolnienie obligatoryjne

W przypadku o którym mowa w art. 64a ustawy o pomocy społecznej ustawodawca nałożył na organ obowiązek zwolnienia obowiązanej z odpłatności za pobyt mieszkańca w domu pomocy społecznej. Mianowicie chodzi o sytuację w której:

- osoba obowiązana przedstawi prawomocne orzeczenie sądu o pozbawieniu tego mieszkańca władzy rodzicielskiej nad tą osobą i oświadczy, że władza rodzicielska nie została przywrócona;
 - osoba obowiązana przedstawi prawomocne orzeczenie sądu o skazaniu tego mieszkańca za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego popełnione na szkodę osoby obowiązanej do wnoszenia opłaty, jej zstępnego, małoletniego lub pełnoletniego nieporadnego ze względu na wiek, stan psychiczny lub fizyczny rodzeństwa lub jej rodzica, chyba że skazanie uległo zatarciu.
- Zwolnienia te obejmują zstępną osobę zwolnioną z opłaty za pobyt mieszkańca domu w domu pomocy społecznej. Oznacza to, że jeśli zwolnione zostanie dziecko mieszkańca to skutki tego zwolnienia rozciągają się także na zstępną tego dziecka (wnuki mieszkańca).
- W tych przypadkach zwolnienie nie jest uzależniono od uprzedniej zgody na przeprowadzenie rodzinnego wywiadu środowiskowego.
- Przyjmuje się, że w tych przypadkach organ nie ustala wysokości odpłatności albowiem przesłanka zwolnienia nie jest związana z materialnymi możliwościami obowiązanej.

²⁹ por. wyrok z dnia 22.01.2019 r. Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gliwicach IV SA/GI 71/18

Opracowanie – sfinansowane ze środków **Ministerstwa Sprawiedliwości**
w ramach umowy **UMIA/PS/B/VI/3/1/411/2022-2023**

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

3. Inne przypadki zwolnień

W art. 64b ust. 1 ustawy o pomocy społecznej ustawodawca przewidział możliwość zwolnienia zarówno na wniosek jak i z urzędu, całkowicie lub częściowo członków Korpusu Weteranów Walk o Niepodległość Rzeczypospolitej Polskiej, o których mowa w art. 62 ust. 2 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego, oraz działaczy opozycji antykomunistycznej i osoby represjonowane z powodów politycznych, o których mowa w ustawie z dnia 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych, obowiązanych do wnoszenia opłaty za swój pobyt w domu pomocy społecznej.

W tych przypadkach przy podejmowaniu decyzji organ ma obowiązek wziąć pod uwagę możliwości i sytuację finansową gminy.

Ponadto ustawodawca w art. 66 ustawy o pomocy społecznej przewidział możliwość ustalania przez rady gmin, w drodze uchwały, dla osób, o których mowa w art. 61 ust. 1 pkt 1 i 2 oraz ust. 2a, korzystniejsze warunki ustalania opłat za pobyt w domu pomocy społecznej o zasięgu gminnym, częściowego lub całkowitego zwolnienia z tych opłat, zwrotu należności za okres nieobecności osoby w domu.

- W przypadku m.st. Warszawy takie korzystniejsze warunki zostały wprowadzone uchwałą nr LXV/1785/2018 Rady Miasta Stołecznego Warszawy z dnia 19.04.2018 r. w sprawie warunków całkowitego zwolnienia z opłat za pobyt w domu pomocy społecznej o zasięgu gminnym³⁰.

Zgodnie z § 1 powyższej uchwały zwalnia się całkowicie z opłat za pobyt w domu pomocy społecznej o zasięgu gminnym członków Korpusu Weteranów Walk o Niepodległość Rzeczypospolitej Polskiej obowiązanych do wnoszenia opłat za swój pobyt w domu pomocy społecznej na podstawie art. 61 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

Natomiast zgodnie z § 1a powyższej uchwały od dnia 09.02.2021 r. zwalnia się całkowicie z opłat za pobyt w domu pomocy społecznej o zasięgu gminnym małżonka, zstępnego i wstępnego obowiązanych do wnoszenia opłaty za przebywającego w domu pomocy społecznej członka Korpusu Weteranów Walk o Niepodległość Rzeczypospolitej Polskiej³¹.

- W powyższych przypadkach zwolnienie również nie jest uzależnione od wyrażenia zgody na przeprowadzenie rodzinnego wywiadu środowiskowego jak również organ uprzednio nie ustala wysokości odpłatności.

³⁰ Dz. Urz. Woj. Maz. z dnia 27.04.2018 r. poz. 4704

³¹ § 1a uchwał dodany przez § 1 uchwały nr XLIII/1308/2021 z dnia 14 stycznia 2021 r. (Dz. Urz. Woj. Maz. z 2021 r. poz. 612) zmieniającej nin. uchwałę z dniem 9 lutego 2021 r

Opracowanie – sfinansowane ze środków **Ministerstwa Sprawiedliwości**
w ramach umowy **UMIA/PS/B/VI/3/1/411/2022-2023**

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

VII. DOCHODZENIE NALEŻNOŚCI W PRZYPADKU NIEWYWIĄZYWANIA SIĘ Z OBOWIĄZKU

W przypadku w którym ustalono obowiązek danej osoby do ponoszenia odpłatności za pobyt w domu pomocy społecznej na podstawie ostatecznej decyzji administracyjnej albo umowy a osoba ta nie reguluje należności, wówczas organ ma obowiązek dochodzić ściągnięcia tej należności w trybie przepisów ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji³².

W przypadku gdy obowiązek ponoszenia odpłatności został ustalony w umowie albo ostatecznej decyzji administracyjnej a obowiązany nie reguluje należności organ zobligowany jest wydać decyzję o zwrocie kosztów poniesionych zastępczo przez gminę na podstawie art. 104 ust. 3 w związku z art. 61 ust. 3 ustawy o pomocy społecznej. Mianowicie istnieje wymóg uprzedniego skonkretyzowania i zindywidualizowania tego obowiązku począwszy od dnia jego powstania w stosunku do każdej ze zobowiązanych osób w decyzji administracyjnej o ustaleniu opłaty wydanej na podstawie art. 59 ust. 1 w związku z art. 61 ust. 1 i 2 tej ustawy lub w drodze umowy zawartej na podstawie art. 103 ust. 2 w związku z art. 61 ust. 1 i 2 oraz art. 64 ustawy o pomocy społecznej.

SPIS TREŚCI:

- I. WSTĘP – **str. 1.**
- II. PRZESŁANKI UMIESZCZENIA OSOBY W DOMU POMOCY SPOŁECZNEJ – **str. 1.**
- III. OSOBY ZOBOWIĄZANE DO PONOSZENIA ODPŁATNOŚCI ZA POBYT MIESZKAŃCA W DOMU POMOCY SPOŁECZNEJ – **str. 2.**
- IV. ZASADY PONOSZENIA ODPŁATNOŚCI - **str. 3.**
- V. PROCEDURA USTALANIA ODPŁATNOŚCI – **str. 4.**
- VI. ZWOLNIENIE Z ODPŁATNOŚCI – **str. 9.**
 1. Zwolnienie fakultatywne – **str. 9.**
 2. Zwolnienie obligatoryjne – **str. 11.**
 3. Inne przypadki zwolnień – **str. 11.**
- VII. DOCHODZENIE NALEŻNOŚCI W PRZYPADKU NIEWYWIĄZYWANIA SIĘ Z OBOWIĄZKU – **str. 12.**

Opracowanie: Ireneusz Wyrzykowski

³² art. 61 ust. 3 ustawy o pomocy społecznej stanowi, że: W przypadku niewywiązywania się osób, o których mowa w ust. 2 pkt 1 i 2 oraz ust. 2a, z obowiązku opłaty za pobyt mieszkańca domu w domu pomocy społecznej, ustalonego w decyzji lub umowie, o której mowa w art. 103 ust. 2, opłaty te zastępczo wnosi gmina, z której osoba została skierowana do domu pomocy społecznej. Wydatki gminy podlegają ściągnięciu w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Przepis art. 104 ust. 3-8 stosuje się odpowiednio.